

DIGITALNA SRBIJA

Kakva je državna strategija za razvoj elektronskih komunikacija, koliko koristimo internet i za šta će nam uskoro trebati

DAN ZA DIGITALNU AGENDU

Imaćemo zakon koji je potpuno isti u svim evropskim zemljama, što je zapravo uslov za privlačenje investicija. Operatori znaju šta to znači, kakav je to okvir, šta mogu da očekuju i znaju kako se sprovodi jer postoji obimna praksa Evropske unije

Pre nekoliko meseci Telenoru je dodeljena licenca za obavljanje usluga fiksne telefonije, a pre nekoliko nedelja proradio je još jedan fiksni operator Orion telekom. Paralelno sa uvođenjem prve konkurencije u ovu oblast, ušli smo u proces digitalizacije TV signala, a Srbija bi trebalo da dobije i novi zakon o elektronskim komunikacijama koji će da zameni postojeći Zakon o telekomunikacijama. Razgovor sa ministarkom Matić obavili smo tek pošto je predlog tog novog zakona stigao u Skupštinu po hitnom postupku zbog čega je bilo malo vremena da se javnost s njim bliže upozna. Uпитana o najznačajnijim novinama u Predlogu zakona o elektronskim komunikacijama, ministarka Matić kaže: "Zakon donosi harmonizaciju sa novim evropskim okvirom. Najviše je unapređena oblast zaštite prava korisnika, što kod nas ni u jednom sektoru nije jača strana. Obratili smo pažnju na to u oblasti telekomunikacija, da korisnik ima svoja prava, da ugovor bude jasno definisan, da se ne može jednostrano primeniti. Novina je i ono što samo ime zakona kaže – on oslikava fenomen konvergencije koji se dešava u elektronskim komunikacijama. Dakle, nećemo više imati Zakon o telekomunikacijama gde je fokus bio na telefoniji, jer je u međuvremenu došlo do spajanja mobilne i fiksne telefonije, kao i interneta i televizije. Sve to do korisnika sada stiže kao jedinstven sadržaj. Za tako nešto je potrebna drugačija regulativa."

"VREME": Kada govorite o zaštiti prava korisnika, da li se tu podrazumeva i onaj deo koji se posebno bavi Zakon o zaštiti podataka o ličnosti?

JASNA MATIĆ: Naš zakon je u toj oblasti doneo jedan umeren pomak. Novim zakonom je propisano da se vodi evidencija o zadržavanju podataka o ovlašćenom nadzoru. To do sada nije bio slučaj i vršilo se bez ikakve evidencije. Istina je da postoji prostor za dodatno

unapređenje, mada mi to u konsultacijama nismo uspeli da postignemo. Pozdravljamo napore gospodina Rodoljuba Šabića, čija je to specijalnost, da utiče na unapređenje zakona u tom smislu, i to jeste nešto ka čemu treba da težimo.

Jedan deo Zakona posvećen je radu operatora sa značajnom tržišnom snagom, što je trenutno, na primer u fiksnoj telefoniji, Telekom Srbija. Hoće li zakon osigurati da tržište postane privlačno za nove investicije?

Zakon je u potpunosti harmonizovan sa evropskom praksom. Evropski okvir iz 2002. godine je u potpunosti usvojen, a najnoviji okvir iz 2009. najvećim delom. Nije usvojen samo deo koji se odnosi na obaveze izveštavanja organa Evropske unije pošto nismo njen član i nećemo biti još neko vreme. Ostali elementi su tu. Dakle, imaćemo zakon koji je potpuno isti u svim evropskim zemljama, što je zapravo uslov za privlačenje investicija. Operatori znaju šta to znači, kakav je to okvir, šta mogu da očekuju i znaju kako se sprovodi jer postoji obimna praksa Evropske unije.

Telenor je dobio licencu za fiksnu telefoniju i Orion telekom je počeo sa radom. Stručnjaci poslednjih nedelja raspravljaju o tome da li je tržište fiksne telefonije sada stvarno ili formalno liberalizovano. Šta je vaš odgovor?

Tržište je definitivno liberalizovano. To je naravno proces. Licenca za drugog fiksnog operatora dodeljena je u februaru i potrebno je neko vreme da to stvarno zaživi, ali je tržište i de fakto i de jure sada liberalizovano, pogotovo što je dobitnik druge licence velika globalna firma koja sigurno ima snagu da to iznese.

Tražili ste da Zakon o elektronskim komunikacijama bude usvojen po hitnom postupku kako njegovo donošenje ne bi kočilo proces digitalizacije TV signala. Rok za digitalizaciju u zemljama oko nas je 2014. godina. Da li će nama dve godine biti dovoljno?

Budući da je još važeći Zakon o telekomu-

nikacijama, donet 2003. godine, on uopšte nije predviđao potrebu digitalizacije i ne postoji zakonski osnov da mi tako nešto uradimo. Zbog toga je bilo neophodno da ovaj zakon predvidi tu potrebu i omogući nam da donesemo pravilnike o prelasku sa analognog na digitalno emitovanje TV programa jer se bez toga proces ne može urediti. Imamo strategiju, akcioni plan i najveći deo tih stavki predviđenih akcionim planom do sada je izvršen u roku. Imamo neka mala kašnjenja, ali ta situacija sada postaje mnogo ozbiljnija. Dve godine deluje kao dug period, ali kada znate da je potrebno da se podigne nova mreža predajnika – a to znači da mora da se isprojektuje nova mreža, treba da se uredi imovinsko-pravni odnosi, da se tenderuje, tj. da se naruče radovi, da se ta mreža postavi, da se na nju stave predajnici i da se onda proba kako to emituje – jasno je da je dve godine – knap.

Jedno vreme dosta se govorilo o tome da će u proleće 2014. godine, kada ističe rok za digitalizaciju u EU, našu teritoriju i analogne signale naših televizija prekriti digitalni signali susednih država, pa da zbog toga praktično nećemo moći da gledamo TV ako imamo običnu antenu. Koliko je to realno?

Prilično je realno. Mi smo mala zemlja i imamo mnogo suseda. U pograničnim oblastima apsolutno ćemo imati jake smetnje ako oni pređu na digitalno emitovanje, a mi ne pređemo. A do 2015. na svaki način moramo preći jer tada prestaje da važi konvencija o zaštiti, odnosno o podeli frekvencija, koja je bila na snazi za analogno emitovanje. EU je dala svojim članicama rok do 2012. godine. Naši susedi, Mađarska, Rumunija, Bugarska, članice su EU, a i Hrvatska će do 2012. sigurno preći na digitalni. Ali nisu problem samo smetnje. Ljudi koji žive blizu granice gledaće strane programe, a ne naše. To će biti problem za emitere koji će izgubiti prihod od reklama, tako da iz mnogo

portal. To je platforma na kojoj ćemo moći da gradimo elektronsku upravu.

Da li je internet u Srbiji postao jeftin?

Ne bih rekla da je jeftin.

A priuštiv?

Cena je pala, a brzina protoka je skočila u poslednjih godinu i po dana jer smo tada liberalizovali velikoprodaju interneta – omogućeno je međunarodno povezivanje mreža koje već postoje u Srbiji, i to se i vidi na tržištu. Dve stvari treba da se dese: kod nas građani puno koriste mobilni telefon i on jeste jedna od platformi za pristup internetu, ali je to dosta skupo. Naš cilj je da imamo što više optičke infrastrukture kako bi građani i preduzeća imali širokopojasni pristup internetu koji je danas neophodan jer internet postaje sve više medij za prenos video-sadržaja. Danas 60 odsto sadržaja na internetu čini video. Očekuje se da će za pet godina to biti 90 odsto. To znači da je potreban izuzetno velik protok da biste mogli da gledate kvalitetan video. Fenomen koji takođe postoji na internetu i koji je dosta zanimljiv jeste da je za razliku od situacije od pre pet godina, kada smo imali manje-više jednosmeran protok na internetu i većina nas je nešto skidala sa sajtova, danas došlo do demokratizacije i ljudi u najvećem procentu *uploaduju* isto koliko i *downloaduju*. To je sada jedan zaista policentrični svet gde je svako i emiter i primalac sadržaja. Zbog toga je neophodno da internet bude kvalitetan, da možete i brzo da skidate i brzo da šaljete. Za to je apsolutno neophodno da postoji optička infrastruktura, pa će naš plan za naredni period biti da podstaknemo njeno uvođenje.

Za tako nešto potrebne su velike investicije i možda novi igrači. Čini se da je tržište internet provajdera malo haotično, ali da li mislite da je ono dovoljno pripremljeno da neko može slobodno na njega da uđe i da posluje?

To je dosta teško pitanje. Mi smo se trudili da stvorimo takve uslove i mislim da sa novim zakonom koji donosi liberalizaciju u elektronskim komunikacijama i Zakonom o planiranju i izgradnji, koji je donet pre manje od godinu dana, postoje ti uslovi. Naravno, ono što je u Srbiji uvek problem jeste sprovođenje zakona onako kako je to zamišljeno i bez nekih izmišljenih birokratskih procedura. To će za nas biti glavni zadatak. Mi smo kao Ministarstvo manje-više zaokružili naš zakonodavni posao – doneli smo i Zakon o elektronskom dokumentu, uskoro i o elektronskim komunikacijama, a pre par meseci usvojen je i Zakon o poštanskim uslugama. Sada treba da radimo na primeni tih

razloga ne bi bilo dobro da kasnimo.

Jedan od dobrih razloga za intenzivnije korišćenje interneta u Srbiji mogla bi da bude e-uprava. Koliko je ona razvijena? Ima li dovoljno servisa za građane, privredu, javni sektor?

E-uprava nije bila naročito razvijena. U toj oblasti smo na začetku Evrope. Ovih dana

pravimo jedan veliki iskorak koji predstavlja temelj za napredak u toj oblasti. Napravljen je prvi portal elektronske uprave *euprava.gov.rs*, koji za sada ima oko 50 različitih usluga organa centralne vlasti i lokalnih samouprava, odnosno opština. Naš cilj je da u narednih godinu i po dana postavimo najveći deo usluga na taj

zakona – stvaranju podzakonskih akata, utvrđivanju prakse i slično.

Da li je sektor informaciono-komunikacionih tehnologija sada u najdubljoj krizi, da li je izašao iz nje ili treba još vremena?

Mislim da u našem sektoru svaka godina, a naročito kada je krizna, počne jako loše, jer to malo para što firme i administracija imaju ne troši se na IT opremu. Onda se pred kraj godine, kada vide da je nešto para preostalo, a u administraciji dok prođu komplikovane tender-ske procedure, ta situacija malo unapredi. Zato sad sigurno situacija nije dobra, a slično je bilo i prošle godine – prva tri kvartala su bila vrlo loša, a u poslednjem je došlo do nekog oporavka – mislim da će biti isto tako i ove. Sada imamo novu uredbu za kupovinu domaćih računara koja će malo pomoći građanima da kupe odgovarajuću IT opremu. To je pre svega bitno za decu ali i za sve druge jer je danas ona zaista element koji daje kvalitet životu. Bez toga nemate ni pristup informacijama, nemate komunikaciju sa onima koji žive daleko, pa čak ni sa onima koji su ovde, a naravno i svaki poslodavac očekuje da znate da se služite kompjuterom.

Petak 11. jun proglašen je u Srbiji za Dan digitalne agende. Možete li da objasnite šta je to?

Digitalna agenda je termin koji je sada uveden u Evropskoj uniji, i u novom sastavu Evropske komisije jedan od komesarijata i jedan od komesara nadležan je za Digitalnu agendu. U prošloj komisiji to je bio Komesarijat za medije i telekomunikacije, a sada se to zove Digitalna agenda. Mi smo po ugledu na to počeli da formulišemo našu digitalnu agendu, pogotovo što je digitalna agenda jedan od sedam prioriteta strategije EU do 2020. godine. To je ceo jedan nov segment digitalne ekonomije i svega onoga što sad postoji u virtuelnom svetu. U Evropi Digitalna agenda ima zaista visok prioritet i smatra se da to jeste način da Evropa zadrži svoje mesto na globalnom tržištu, da zadrži svoj primat u pojedinim oblastima i da unapredi svoju konkurentnost. Tehnologija ima ogroman rast i utiče na sve druge sektore koji zahvaljujući njoj podižu svoju produktivnost i efikasnost. Zbog toga smo rešili da naše dve strategije koje su sada u finalnim fazama izrade, odnosno u javnim raspravama – Strategija informacionog društva i Strategija elektronskih komunikacija – čine Digitalnu agendu Srbije i predstavljaju putokaz – šta mi treba da radimo, šta je bitno i kakav treba da nam bude plan za naredni period.

ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE

Digitalna Srbija

U okviru Digitalne agende u narednim godinama prioritetno će se razvijati e-poslovanje koje uključuje i e-trgovinu, e-upravu, e-pravosuđe, e-zdravlje i e-obrazovanje. Osnova svega je razvoj kvalitetne i savremene infrastrukture, a srž ovog velikog posla na kom će Srbija raditi naredne decenije najvećim delom počiva, baš kao i u Evropi, na brzom, širokopojasnom internetu

VLADA SRBIJE PROGLASILA je petak, 11. jun za Dan digitalne agende. Digitalna agenda Srbije je strateški okvir u oblasti telekomunikacija i informacionog društva koju čine Strategija informacionog društva i Strategija elektronskih komunikacija, dva dokumenta koja su trenutno u fazi javne rasprave. “Naziv Digitalna agenda oslikava jednu relaciju prema evropskoj politici s obzirom na to da u okviru Evropske unije Digitalna agenda predstavlja strategiju razvoja informacionog društva u Evropi. S druge strane, Digitalna agenda u Evropi je jedna od sedam inicijativa u okviru ekonomske strategije ‘Evropa 2020: Strategija za pametan, održiv i

uključiv rast“, navodi u razgovoru za “Vreme” Nebojša Vasiljević, pomoćnik ministarke za telekomunikacije Jasne Matić. Podsećajući da je izrada evropske strategije motivisana potrebama za daljim razvojem i rastom nastalim tokom ekonomske krize i potrebom za jačanje konkurentnosti evropske ekonomije, Vasiljević dodaje da je u njoj istaknuta oblast razvoja informacionog društva. “To se podvodi pod pojam Digitalna agenda, a postoji još jedan važan pojam – digitalna ekonomija – u kom se spajaju telekomunikacije, audio, video, radio, TV, softver, kompjuterske i online usluge”, dodaje Vasiljević. Ciljevi Digitalne agende, koji će doprineti

Akadska mreža Srbije

AMRES (Akadska mreža Srbije), naučno-istraživačka i obrazovna računarska mreža nastala je početkom 90-ih godina povezivanjem nekoliko fakulteta, a danas je najsavremenija računarska mreža u Srbiji. AMRES povezuje više od 150 povezanih naučno-istraživačkih i obrazovnih institucija članica i više od 150.000 korisnika. Prema rečima Slobodana Markovića, specijalnog savetnika ministarke za telekomunikacije Jasne Matić, posle gotovo deset godina AMRES je prerastao iz projekta u posebno pravno lice – javnu ustanovu, sa sopstvenim budžetom i upravom. “AMRES je sada spreman za punopravno učešće u Evropskoj akademskoj i istraživačkoj mreži, njenim razvojnim projektima, kao i za korišćenje sredstva koja su na raspolaganju toj asocijaciji za dalji razvoj infrastrukture za povezivanje naše akademske i istraživačke zajednice sa susedima i EU. Takođe su stvoreni uslovi za realizaciju ideje da se i privatne akreditovane obrazovne, visokoškolske i istraživačke institucije povežu na nacionalnu istraživačku mrežu”, kaže Marković i dodaje da će AMRES-u biti pridodate sve osnovne i srednje škole, čime će biti zaokružena nacionalna akademska i obrazovna mreža.

ekonomskoj i socijalnoj koristi za građane i privredu EU, u najkraćem su jedinstveno tržište zasnovano na brzom i ultrabrzom internetu i na interoperabilnim aplikacijama – operacijama različitog formata koje mogu međusobno da komuniciraju.

U Srbiji u okviru Digitalne agende u narednim godinama prioritarno će se razvijati e-poslovanje koje uključuje i e-trgovinu, e-upravu, e-pravosuđe, e-zdravlje i e-obrazovanje. Osnova svega toga je razvoj kvalitetne i savremene infrastrukture, a srž ovog velikog posla na kom će Srbija raditi naredne decenije najvećim delom počiva, baš kao i u Evropi, na brzom, širokopojasnom internetu. Zato smo se osvrnuli na početke i dosadašnji razvoj interneta u Srbiji, kao i na aktuelne probleme i način na koji bi mogao da se pospeši i populariše njegova upotreba.

TRI IZVORA: Prvi počeci razvoja interneta bili su još tokom šezdesetih godina prošlog veka, a osamdesetih je nastala tehnološka osnova za internet kakav poznajemo danas, TCP IP protokol, da bi 1988. ušao u komercijalnu upotrebu i nastavio da se razvija početkom devedesetih. U Srbiju je internet stigao 1996. godine. Upitan da li se seća trenutka kada smo u Srbiji počeli da ga koristimo, Vasiljević odgovara da je to posmatrao iz neposredne blizine: “Krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina imali smo nekoliko mogućnosti za razmenu elektronske pošte. Bili su povezani univerziteti a internet je krenuo da se širi u vreme sankcija. Univerzitetska mreža je tada počela da radi po TCP IP, ali nikako da se poveže na internet. Može se reći da je početak 1996. godine trenutak kada smo ostvarili vezu sa internetom, zapravo tri veze: prvi je Univerzitet, a zatim i nekomercijalni internet provajder B92 – OpenNet, koji je bio analogna veza prema Amsterdamu da bi se prešlo na 64-bitnu digitalnu vezu, a prvi komercijalni internet provajder bio je Eunet. Krajem 1996. godine program Radija B92, najpre snimljeni a onda i uživo, mogao se prenositi preko interneta”, priseća se Vasiljević.

Internet je nastavio da se razvija korak po korak da bismo stigli do ADSL-a, bežičnog pristupa i svega ostalog što se danas koristi. U odnosu na te dane o kojima je govorio Vasiljević, internet se drastično uvećao i ubrzao, ali Srbija, u odnosu na svet, Evropu pa i najbliže okruženje, veoma je sporo napredovala. Prema podacima Zavoda za statistiku Srbije i Eurostata, tek oko 37 odsto građana Srbije je prošle godine koristilo internet. U 2008. godini to je iznosilo 33, a

Mini intervju: Prof. dr Irini Reljin, pomoćnica ministarke za telekomunikacije

Ukidanje monopola je najbolji put

“VREME”: Prema podacima Eurostata, Srbija je što se tiče upotrebe širokopojasnog pristupa internetu u velikom zaostatku u odnosu na većinu evropskih država. Šta je do sada kočilo masovniju upotrebu?

IRINI RELJIN: Da bi se imao širokopojasni pristup internetu, neophodno je obezbediti kvalitetnu, optičku ili bežičnu mrežu. Tu treba da razlikujemo transportnu i mrežu za pristup. Mreža za pristup omogućava krajnjim korisnicima pristup transportnoj mreži i cilj je da on bude velikog protoka, dovoljnog za prenos video, audio i drugih sadržaja. Takvi protoci se ostvaruju ili optičkim vlaknima do svakog korisnika, ili nekom od DSL tehnologija po bakarnim kablovima, ili pak bežičnim putem. Najveći protok se obezbeđuje optičkim vezama. Nažalost, u našoj mreži za pristup praktično da i nema optičkih vlakana. To se do sada smatralo luksuzom. Treba naglasiti da smo do sada imali neznatnu konkurenciju na tržištu telekomunikacija (sa izuzetkom mobilnih sistema) i da operator nije imao veliki interes da proširuje svoju optičku mrežu. S druge strane, ADSL priključci se ostvaruju po bakarnim kablovima lošeg kvaliteta, što znatno umanjuje protoke u mreži za pristup ovog tipa.

Na koji način to možemo da promenimo?

Sada smo dobili i drugog operatora fiksne mreže. Očekuje se i usvajanje zakona o telekomunikacijama koji regulatornoj agenciji olakšava regulaciju tržišta. To su preduslovi poboljšanja elektronskih komunikacija, pa samim tim i širokopojasnog pristupa internetu.

Da li privreda prepoznaje IKT kao alat za unapređenje poslovanja?

Nažalost, mislim da se generalno u našoj zemlji nedovoljno shvata koliko IKT može unaprediti poslovanje.

Koliko finansijske prilike u Srbiji, a koliko zakonske prepreke i situacija na tržištu IKT-a (monopolski položaj u nekoliko oblasti kao što je npr. donedavno bila fiksna telefonija) onemogućavaju “digitalizaciju” Srbije?

Finansijske prilike u Srbiji, kao i u ostalom delu sveta, nisu ohrabrujuće. Međutim, industrija telekomunikacija je ta koja donosi veliku dobit i ta se dobit mora vratiti u dalji razvoj mreže. Ukidanje monopola je sigurno najbolji i neophodan put do savremenih telekomunikacija, pa i do primene IKT u svim sferama života.

Razvoj širokopojasnog interneta jedan je od najvažnijih ciljeva Digitalne agende. Čemu će Srbija težiti narednih godina i jesu li optička vlakna naša budućnost u oblasti interneta?

Srbija će težiti dovođenju optičkog vlakna do svakog korisnika, kao i jednovremenom razvoju bežičnih mreža u kojima će se primenjivati najnovije i najefikasnije tehnologije. Svakom korisniku se mora obezbediti korišćenje interneta i svih servisa koji se na njemu mogu realizovati, po povoljnim i niskim cenama, kao i digitalna televizija terestrijalnim putem.

MILENKOVIC MILOVAN

u 2007. godini 27 odsto. Dakle, naš napredak iz godine u godinu je jako spor – svega nekoliko procenata. Na nivou proseka Evropske unije, ove brojke izgledaju mnogo drugačije: prošle godine internet je koristilo 65 odsto ljudi, 2008. godine 60, a 2007. godine 54 odsto. U odnosu na pojedinačne članice Unije, Srbija je po korišćenju interneta u 2009. bila samo ispred Bugarske (upotrebljavalo je 30 odsto Bugara), dok smo godinu dana ranije bili i ispred Rumunije i Grčke, koje su nas u međuvremenu pretekle.

NASTAVAK: Kada se posmatra samo širokopojasni internet (pod kojim se zapravo podrazumeva sve sem *dial up* modemske veze, a uglavnom je to ADSL i kablovski internet), zaostatak Srbije u odnosu na Evropu još je veći. U našoj zemlji ga koristi 23 odsto ljudi a u EU 56 odsto. U 2008. godini prema upotrebi širokopojasnog interneta bili smo ispred Rumunije. Tada je tek 13 odsto Rumuna imalo *broadband*, a već prošle godine su bili ispred nas: 24 odsto njih ga je koristilo. Nadležni i sami naglašavaju da moramo da “dodamo gas”.

No, budući razvoj interneta, o kakvom se govori u Digitalnoj agendi Srbije, zasniva se na za nas u ovoj oblasti prilično novoj tehnologiji: optičkim vlaknima. “Nova konvergencija svih elektronskih servisa, među kojima su i audio i video, traži još brže veze od onih koje postoje danas. Kada hoćemo da konkretizujemo naše potrebe, one se svode na optički kabl do svakog

NEBOJŠA VASILJEVIĆ

domaćinstva. Dakle, naš pravac razvoja trebalo bi da bude zamena bakarne parice optičkim vlaknom koji će ići do svakog domaćinstva i do svakog preduzeća”, objašnjava Vasiljević.

Osim što dozvoljava veliki protok, razlog za opredeljenje za optičko vlakno je i to što postoje velike mogućnosti unapređenja ove tehnologije. “Što se protoka tiče, fizički kapacitet optičkog vlakna je daleko veći od potreba jednog domaćinstva u zamislivoj budućnosti”, dodaje Vasiljević. “Na primer, optičko vlakno će vam biti potrebno ako želite savremene bezbednosne sisteme ili sve ono što podrazumeva jedna ‘pametna kuća’. Sutra ćete na primer pre nego što posetite lekara moći da ostvarite prvi kontakt s njim od kuće. Za tako nešto vam je potrebna dovoljno kvalitetna video komunikacija, razmena zdravstvene dokumentacije, snimaka i slično, a to je samo jedan primer iz oblasti zdravlja. Ali, sve buduće usluge uglavnom će biti povezane sa video sadržajima koji zahtevaju velike protoke.”

ZAVRŠITI POSAO: Naravno, optika neće biti jedini “izvor” interneta, a i sami predstavnici Ministarstva za telekomunikacije naglašavaju važnost drugih mreža kao što je na primer mobilni internet koji, reklo bi se, za sada ima osiguranu budućnost.

Druga strana ove priče su sadržaji, ili kako Vasiljević slikovito objašnjava, osim puta – interneta – trebaju nam i automobili, ono što ide tim putem, a to su internet sadržaji. Iako se internet provajderi ponekad žale da korisnici interneta u Srbiji zapravo nemaju mnogo razloga da mesečno izdvajaju 1000 dinara za njihove usluge – ne postoje sadržaji koji bi internet učinio zaista potrebnim – Vasiljević kaže da se uglavnom ne slaže s tom tvrdnjom: “Kada isključimo zabavu, internet koristimo da ‘završimo neki posao’, da kupimo, prodamo, obavimo neki posao sa državom, ostvarimo neko pravo, informišemo se... Na primer, hoću da idem u bioskop, želim da znam kad i gde je projekcija, hoću da nađem adresu na koju treba da odem, treba da platim račune, da nađem nečiji broj telefona, sve to već mogu da uradim a da ne moram da izađem iz kuće. Mnogo je mogućnosti, a one su često još značajnije za preduzeća, koja u sve većoj meri koriste e-banking”, navodi naš sagovornik.

“Svako malo vidim u novinama kratku informaciju da se sad preko interneta može obaviti neki novi posao. Imamo pozitivne znake sa raznih strana da se stvari ubrzavaju”, zaključuje Vasiljević.

Ćirilичni domen

Prvu ćiriličnu internet adresu u svetu kreirali su Rusi – президент.рф, a od sledeće godine i kod nas bi tako nešto moglo da počne da se dešava jer će i Srbija dobiti ćirilični domen. Naime, pre nekoliko meseci, Registar nacionalnog internet domena Srbije (RNIDS) u saradnji sa Ministarstvom za telekomunikacije i informaciono društvo, pokrenuo je proces uvođenja u upotrebu internet domena na ćirilici. “Ovih dana stručna radna grupa RNIDS-a će, posle sprovedenih širokih javnih konsultacija, preporučiti kako bi trebalo da glasi ćirilični nastavak Srbije na internetu, a najveće šanse za sada imaju .срб i .србија”, objašnjava za “Vreme” Slobodan Marković, specijalni savetnik ministarke za telekomunikacije Jasne Matić. Upitan u kojoj meri bi ćirilični domen mogao da unapredi upotrebu interneta u Srbiji, Marković odgovara: “Korišćenje računara i Interneta u svim segmentima – od interfejsa operativnog sistema, preko korisničkih uputstava, do e-pošte i sadržaja na Webu – na maternjem jeziku i pismu je potpuno prirodna ljudska potreba. Uvođenje internet domena na ćirilici takođe ima značaja i sa aspekta očuvanje identiteta našeg pisma, jezika i kulture u globalno povezanom svetu. Ipak, ne radi se o nečemu što ima istu upotrebnu vrednost za sve ljude na svetu i izvesno je da će se IDN domeni koristiti paralelno uz klasične domene (.com/.net/.org/itd i nacionalne .rs/.uk/.us/itd) koji će još dugo ostati dominantna pojava na internetu”, kaže Marković. “Takođe, jasno je da recimo ljudi koji govore engleski i koriste englesku tastaturu neće moći lako da ukucaju internet adresu na kineskom ili arapskom. Zato ćemo u bližoj budućnosti takođe videti napredak u tehnologijama pretraživanja Interneta, koje će daleko više akcenta staviti na uvažavanje različitih jezika i pisama, uz mogućnost unakrsnog prevođenja u realnom vremenu, što će olakšati upotrebu IDN domena, ali i pristup sadržaja na drugim jezicima i pismima uopšte”.

Plivate li internetom

Zašto je važno da razgovaramo o bezbednosti dece na internetu

POČETKOM GODINE MINISTARSTVO za telekomunikacije i informaciono društvo sprovelo je veliko istraživanje među učenicima i roditeljima širom Srbije o tome kako deca koriste internet. Saznali su da roditelji veruju da su deca bezbedna kada su kod kuće, za računarnom. Takođe, saznali su da 96 odsto dece koristi Facebook, od kojih je 33 odsto prihvatilo nepoznate ljude za prijatelje, a 30 odsto dece je s njima razmenilo fotografije. Iako ovi podaci naizgled ne zvuče kao nešto važno, malo podsećanje na nedavna hapšenja desetina pedofila i trgovaca dečijom pornografijom širom Srbije već ilustruje zašto treba da se govori o bezbednosti dece na internetu.

Evropska unija edukacijom vezanom za zaštitu na internetu bavi se dugi niz godina – još 2004. osnovana je inicijativa *Safer Internet Day* koja promovise bezbednu upotrebu interneta i mobilnih telefona kod dece i mladih – svake godine kroz seriju događaja ukazuje na značaj zaštite dece na internetu. Naše Ministarstvo za telekomunikacije je 2009. proglasilo godinom zaštite dece na internetu i nakon toga njegovi predstavnici obišli su više od 200 škola širom Srbije u kojima je vršena edukacija oko 50.000 dece.

“Prošlogodišnja akcija je bila fokusirana na đake, obilazili smo škole, razgovarali sa učenicima i shvatili smo da ne možemo da edukujemo sve nove generacije koje dolaze, već da moramo da vršimo i edukaciju roditelja koji će posle to znanje prenositi na decu. U Srbiji je problem i to što roditelji znaju mnogo manje o internetu nego njihova deca. Oni nisu rasli sa tom tehnologijom i često nisu ni želeli da nauče da koriste računare”, objašnjava u razgovoru za “Vreme” Marija Laganin, PR ministarke za telekomunikacije i koordinatorka projekta “Klikni bezbedno”.

Do juna ove godine sprovedena je edukacija profesora, psihologa, pedagoga i savetâ roditelja kako bi to znanje prenosili dalje na roditelje svih đaka i omogućili im da posavetuju decu kako da se ponašaju na internetu i kako da budu sigurna. Ove aktivnosti biće nastavljene sledeće školske godine, a u međuvremenu sve o ovoj temi dostupno je na sajtu www.kliknibezbedno.rs.

MARIJA LAGANIN

kliknibezbedno.rs.

“Škole nam se često javljaju jer više ne znaju šta će sa decom, kako da im objasne sve ove stvari. Nastavnici nam kažu na primer da im se dešava da otvore profil na Facebooku i postanu prijatelji sa učenicima, i onda shvate da svaki učenik ima po 2000 prijatelja i da se takmiče međusobno ko će ih imati više. Naravno, nemoguće je da svih 2000 lično poznaju”, kaže Marija Laganin. Ona dodaje da na tribinama koje organizuje Ministarstvo roditelji najčešće postavljaju ista pitanja: zašto je internet nebezbedan ako su deca kod kuće, kako neko može da ih povredi? “Roditelji ne shvataju da njihovo dete na Facebooku ili nekoj drugoj društvenoj mreži može da za prijatelja prihvati nepoznatu osobu koja zaista može da bude njegov vršnjak, ali možda i nije. Može da bude predator koji zadozbi poverenje deteta, da dobije lične informacije od njega, i onda ga iskoristi na najgori mogući način.”

Što se nekakvih praktičnih saveta tiče, predstavnici Ministarstva na tribinama obično govore da deca nikad ne treba da ostavljaju svoje

lične podatke, fotografije ili video klipove na internetu, pogotovo ne na društvenim mrežama. Takođe, na društvenim mrežama nikad ne treba da ostavljaju poruke tipa: “Idem na 10 dana na more sa mamom i tatom”. Ministarstvo savetuje da roditelji treba da postave pravila ponašanja, a da deca na internetu treba da se ponašaju kao u stvarnom životu – kao što na ulici ne treba pričati sa strancima, na društvenim mrežama za prijatelje treba da prihvataju samo one koje poznaju i u stvarnom životu. Deca treba da nauče i da na internetu nije sve onako kako izgleda jer ponekad ne mogu da znaju ko je sa druge strane ekrana. “Preporučujemo roditeljima i da otvore nalog na Facebooku i da svoju decu prihvate kao prijatelje da bi mogli da saznaju s kim još deca komuniciraju – da li su to poznate ili nepoznate osobe. Naravno, da na internetu možete naći mnogo korisnih informacija i stvari koje vam olakšavaju život, ali ga deca pre svega koriste za zabavu i druženje, a tu najpre i mogu da nalete na ljude koji traže žrtve, decu koju mogu da iskoriste”, navodi Laganin.

Poruka Ministarstva roditeljima je u suštini jednostavna: “Internet je kao bazen – da biste Vaše dete zaštitili, možete ga ograditi mrežom, postaviti kapije i zabraniti prilaz, ali možete i naučiti dete da pliva.”

Otvoren virtuelni šalter

Građani Srbije više neće morati da čekaju ispred šaltera i obilaze razne ustanove kako bi obavili neki posao koji ima veze s državom

DAMIR BARALIĆ

PROŠLE NEDELJE PORTAL eUprava (www.euprava.gov.rs) promovisan je u Vladi Srbije i zvanično je pušten u rad. Premijer Srbije Mirko Cvetković objasnio je da na ovom portalu privreda i građani mogu dobiti oko 50 različitih usluga državne uprave elektronskim putem, bez potrebe da odlaze na šaltere institucija. Cvetković je naveo da putem računara građani i privreda mogu dobiti razne potvrde, izvode iz matičnih knjiga i podneti zahteve za različita dokumenta. Najavio je i da će u naredne dve godine broj usluga koje se nude na portalu biti povećan na oko 500.

“U državama u kojima se ovakve usluge nude na primer pet godina, postoji obično između 500 i 1000 usluga”, objašnjava u razgovoru za “Vreme” Damir Baralić, direktor Republičkog zavoda za informatiku i internet. Ova ustanova bila je zadužena za pravljenje portala, naručilac je bilo Ministarstvo za telekomunikacije, a izrada je plaćena iz sredstava NIP-a.

S obzirom na to da same ustanove koje žele da na ovaj način ponude elektronske usluge mogu veoma jednostavno da na ovom portalu kreiraju uslugu, Baralić se nada da će njihov broj brzo početi da raste.

Konkretno, ovo znači da manje ili više za

dve godine građani Srbije više neće morati da čekaju ispred šaltera i obilaze razne ustanove kako bi obavili neki posao koji ima veze s državom. Vađenje raznih dokumenata, od izvoda iz matičnih knjiga, preko najrazličitijih potvrda i uverenja, do slanja zvaničnih zahteva i molbi, prilaganja dokumenata i slično – a isto važi i za papirologiju i poslove preduzeća – delimično već sad može da se obavi preko interneta, a ovakvih “elektronskih usluga” biće sve više. Takođe, sve takse i ostali troškovi već mogu da se izmire preko interneta.

Naravno, da bi građanin, kao fizičko lice ili kao predstavnik neke ustanove ili preduzeća, mogao da dođe do ličnih i poslovnih dokumenata samo zahvaljujući računaru i internetu, potrebno je da potvrdi da ima pravo na to – da dokaže svoj identitet. Za to je potreban kvalifikovan elektronski sertifikat koji za sada dodeljuju tri sertifikaciona tela: PTT “Srbija”, MUP i Privredna komora Srbije. Broj sertifikata koji je do sada dodeljen nije velik: Pošta je izdala nešto više od 2000, Privredna komora nekoliko stotina, a najmanje je izdao MUP koji to radi tek od marta.

“U ovoj fazi projekta”, objašnjava Baralić, “problem je što malo građana ima sertifikate.

Građani su i prošle godine mogli da uzmu sertifikat ali, nisu imali za šta da ga koriste. Sada se to menja.”

Do svog elektronskog sertifikata građani najjednostavnije i besplatno mogu da dođu u policiji – prilikom vađenja nove lične karte ili ukoliko već poseduju ličnu kartu sa čipom. Građani, za sada samo oni sa teritorije Beograda, mogu preko portala eUprave da zakažu u MUP-u izdavanje elektronskog sertifikata.

Onaj ko već poseduje ovakav sertifikat na portalu može da zatraži neku od oko 50 usluga koje nudi 27 različitih ustanova među kojima su MUP Srbije, Nacionalna služba za zapošljavanje, Agencija za privredne registre, Poreska uprava, Republički geodetski zavod, privredni sudovi, a usluge nude i opštine među kojima je Loznica apsolutno najnaprednija. Korisnik se prijavi na sistem uz pomoć elektronskog sertifikata, popuni elektronski formular za uslugu koju želi, elektronski ga potpiše, plati sve neophodne takse, na primer Dina karticom ili se automatski generiše uplatnica sa svim podacima o uplatiocu i uplati, pa se sve to automatski preda nadležnom organu na rešavanje. Sve se, dakle, obavlja preko interneta – nema šetanja po šalterima, čekanja u redovima, odlazaka do banke, a eUprava radi i danju i noću. “Ovo je za preduzeća verovatno još mnogo važnije nego za građane, jer građani nemaju toliko posla sa državom, dok preduzeća na mesečnom nivou moraju da obave nekoliko poslova”, dodaje Baralić.

“Sistem je pušten u rad i odlično funkcioniše. Iza njega stoje mnoge nove stvari: elektronska autentifikacija (proces utvrđivanja identiteta korisnika) preko sertifikata, odnosno komunikacija sa sertifikacionim telima, elektronsko potpisivanje, sistem za vremenski žig, generisanje elektronskih formulara...”, objašnjava Baralić. “Ovim smo samo načeli čitavu priču i planiramo da uvedemo još mnogo novih usluga i sistema, kao što su, na primer, elektronski kalendari jer neke usluge ne mogu da se obave preko interneta, ali bar mogu da se zakažu. Tako bismo izbegli čekanje i stvaranje redova kakvi, na primer, trenutno postoje za izdavanje pasoša.”

Ideja je da se u budućnosti ovde obavljaju i elektronske javne nabavke, odnosno tenderi gde bi ustanove jednostavno mogle da pripreme i raspišu tender na portalu, a privrednici iz svoje kancelarije da konkurišu – podnesu sve potrebne dokumente, plate takse i nakon toga prate proces nabavke.

DODATAK PRIPREMILA MARIJA VIDIĆ

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec